

ปลอยสัตว์ ทำบุญฤๅสร้างบาป Animals Released a Merit or Sin

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบแผนการศึกษาพุทธรณี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการค้าสัตว์เพื่อนำมาขายในเชิงพุทธพาณิชย์และศึกษามุมมอง ทศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการปลอยสัตว์และอาชีพค้าสัตว์ ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์สรุปอุปนัย จากการศึกษาพบว่า

อาชีพค้าสัตว์เกิดมาจากการอาศัยความเชื่อของชาวพุทธที่ว่า การปล่อยนกปล่อยปลาทำให้เกิดผลบุญกับผู้ปลอย ทำให้ผู้ค้าสัตว์อุปโลกน์ความเชื่อดังกล่าวให้เข้ากับสัตว์ที่มีชื่อหรือลักษณะพ้องกับความต้องการของผู้ปลอย และนำมาขายเป็นอาชีพ

ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าสัตว์คืออดีตคนในชุมชนเรือนแพเก่า แสดงให้เห็นว่าอาชีพค้าสัตว์ได้รับการสืบทอดตามกันมาเป็นรุ่นต่อรุ่น มีทั้งเป็นพี่น้องกัน เป็นแม่ลูกกัน เป็นน้าหลานกัน และยังมีเด็ก ซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ค้าสัตว์มาช่วยขายในวันหยุดเสาร์อาทิตย์และช่วงปิดเทอม และทำให้เด็กเหล่านี้เกิดความผูกพันในอาชีพค้าสัตว์ ซึ่งอาจจะส่งผลไปถึงอาชีพในอนาคตของเด็กเหล่านี้ได้

สัตว์ที่ผู้ค้าสัตว์นำมาขายได้แก่ ปลา เต่า และนก ปลาสามารถหาซื้อได้จากตลาดได้ มีทั้งขายปลีกและขายส่ง ส่วนเต่าและนก ซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ไม่สามารถหาซื้อได้ทั่วไป ผู้ค้าสัตว์ต้องลักลอบซื้อขายกัน ส่วนนกจะมีคนจับมาส่งให้ถึงหน้าวัด

ลูกค้าส่วนใหญ่คือคนไทยชาวพุทธที่มาสักการบูชาพระพุทธรูปชินราช ทำบุญไหว้พระเสร็จจึงมาทำทานด้วยการปลอยสัตว์ที่หน้าวัด ซึ่งคนไทยชาวพุทธที่มาปลอยสัตว์ส่วนใหญ่ปลอยสัตว์เพราะมีเรื่องไม่สบายใจ หรือเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ ส่วนชาวต่างชาติมีเป็นจำนวนน้อยเพราะเห็นเป็นเรื่องแปลก ส่วนชาวต่างชาติจะซื้อสัตว์ปลอยหรือไม่ขึ้นอยู่กับมักคุ้น (ไกด์นำเที่ยว) แนะนำมากกว่าความต้องการของตนเอง

¹ รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² นิสิตปริญญาเอก สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{3,4} นิสิตปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁵ นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

รายได้ของผู้ค้าสัตว์ ขึ้นกับวันเวลา สถานที่ และความหลากหลายของสัตว์ที่ขาย วันเสาร์อาทิตย์จะขายดีกว่าวันธรรมดา ถ้าเป็นช่วงเทศกาลจะขายดีที่สุด หากวันใดได้ขายบริเวณประตูหน้าโบสถ์พระพุทธรชินราชก็จะทำให้ขายได้มากขึ้น และหากร้านใดมีเต่าและนกขายด้วยก็จะทำให้ขายได้มากกว่าร้านที่ไม่มี ส่วนต้นทุนของผู้ค้าสัตว์มีเพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งของราคาขาย ทำให้ธุรกิจนี้มีกำไรอย่างน้อยมากกว่า 1 เท่าตัว

มุมมองของเจ้าหน้าที่เทศกิจและเจ้าหน้าที่ป่าไม้เห็นว่า ผู้ค้าสัตว์เหล่านี้มีเจตนาจะละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอ ได้แก่ วางขายในจุดกวาดขับห้ามขาย และลักลอบขายสัตว์ป่าคุ้มครองคือเต่าและนกอยู่เสมอ

มุมมองของพระสงฆ์ พบว่า การปลอยสัตว์ที่มีคนนำมาขายนั้นได้ทั้งบุญและบาป เมื่อมองในด้านผู้ปลอยจะเห็นว่าเป็นการให้อิสระภาพกับสัตว์ได้อยู่ตามวิถีธรรมชาติของสัตว์ชนิดนั้นแต่ก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้ค้าสัตว์ไปจับสัตว์มากักขังแทนที่สัตว์เหล่านั้นจะได้อยู่ตามธรรมชาติ หากมองในด้านของผู้ค้าสัตว์จะเห็นว่าเป็นการช่วยชีวิตสัตว์เหล่านี้ไม่ให้เป็นอาหารของมนุษย์ แต่ก็ไม่ได้บุญทั้งหมดเพราะเมื่อช่วยมาแล้วแต่กลับนำมากักขังไว้เพื่อนำมาขาย

Abstract

This research used qualitative research methodology, using a multiple case study plan. The purposes were to study process of trading animals is intended to bring animals to sell in the Buddhist commercial view and to study attitudes of stakeholders towards releasing and trading animals. Data collected by observation, participation completely. Data analyzed by content analysis and analytic induction methods. The study finding that

Trading animal career initiate from the belief of the Buddhist that releasing birds and fish for free cause to merit those who leave. Trader invent believes about the animal whose name or description coincide with the needs of the release and be sold as a career.

Of the animal trade is the history profession in the old houseboat community show that trading animals career have been inherited as well as generations, are sisters, mother and daughter, relatives, and sometime children and grandchild of trader to help sell the weekend and during school holidays. So the children feel binding of career which may lead to future careers of these children.

Animals for sell, including fish, turtles and birds, fish can be purchased from the market, both retail and wholesale. But turtles and birds, is the Wildlife Protection of Wildlife

Preservation and Protection Act 2535, can not be purchased. Traders have illegally traded animals. The birds sent by people caught and sent to the shop.

Most customers were Thai Buddhists to worship “PraBuddhaChinnarat”. After make merit in the temple to the finish, they go to front of the temple for release animals. The Thai Buddhists to leave the animals because the matter is not happy or to exorcise. The foreigners are a small number because that is strange. The foreigners to release animals or not are depending on tour guides suggest more than their needs.

Trader’s revenue has depending on date, time, location, and a variety of animals. Weekends can sell more than weekdays, in the festival for the best. If you have sold the front door of church “PraBuddhaChinnarat” will make more sales. And if any store selling birds, turtles that sold more than none. The cost of animal has only less than half the price. This business makes a profit of at least one more than doubled of cost.

A view of municipal officials and forest officials are of the opinion that these animal traders intended to stay illegally, sold in the area not allowed to sell, and always illegally selling protected wildlife is turtles and birds.

A view of the monks found that the release animals that have to sell them receive both merit and sin. In viewed of who release are observing the animals have the freedom to live the way of the nature of the animal but it also encourages traders to catch the animals confined. If in viewed of traders are observing to rescue animal not to be food but it does not merit at all because rescue for to be sold.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทย คำสอนหนึ่งของบรรพบุรุษที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่เคยได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย คือ ในวันพระให้เข้าวัดฟังธรรม มีเวลาก็ทำบุญทำทานบ้าง อีกทั้งในวันสำคัญทางพุทธศาสนา พระสงฆ์ที่ขึ้นธรรมมาสเทศน์ก็ยังเทศน์สอนให้คนทำบุญทำทาน ประพฤติแต่สิ่งที่ดี สิ่งที่ชอบ ให้มีความเมตตาแก่สัตว์โลก ดังเรื่องราวที่พระสงฆ์นิยมนำมาเทศน์สอน ขรรวาส ดังนี้

“นานมาแล้ว ณ. วัดแห่งหนึ่ง ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้มีความสามารถในการทำนายทายทักตรวจดวงชะตาราศีได้อย่างแม่นยำ วันหนึ่ง เจ้าอาวาสเดินผ่านไปยังลานวัด ซึ่งมีสามเณรรูปหนึ่งกำลังกวาดลานวัดอยู่ ท่านสมภารสังเกตเห็นใบหน้าของสามเณรมองคล้ำ จึงถามวันเดือนปีเกิด เพื่อทำนายดวง

ชะตาของสามเณรรูปนั้น ปรากฏว่าดวงชะตาไม่ดี จะสิ้นอายุขัยเร็ว ๆ นี้ ท่านสมภารไม่รู้จะช่วยอย่างไรดี แต่คิดว่าก่อนที่สามเณรจะเป็นอะไรไป ให้กลับไปเยี่ยมพี่น้องเสียก่อนคงช่วยได้เพียงแค่นี้ เมื่อคิดดังนั้นแล้ว ท่านสมภารก็เรียกสามเณรรูปนั้นมาคุย

รุ่งเช้าสามเณรก็ออกเดินทางกลับบ้าน ในระหว่างทางขณะที่สามเณรเดินผ่านทุ่งนาที่มีแต่ความแห้งแล้ง หนองน้ำที่เคยขังก็แห้งขอด สามเณรมองเห็นปลากำลังตกคั้งอยู่ในหนองน้ำ ก็เกิดความรู้สึกสงสาร และคิดว่าถ้าไม่ช่วยปลาเหล่านี้คงต้องตายแน่ๆ เมื่อคิดเช่นนั้นแล้ว สามเณรก็ค่อยๆ เอามือช้อนปลาทีละตัว แล้วนำไปปลอยในลำคลอง ขณะที่ปลอยปลานั้นสามเณรก็พูดว่า “ข้าให้อิสระแก่เจ้า ขอให้เจ้ามีชีวิตที่ยืนยาวต่อไป” แล้วสามเณรก็เดินทางต่อไปจนถึงบ้าน ได้พบญาติพี่น้องสนทนากับญาติโยมจนเป็นที่พอใจแล้ว สามเณรก็เดินทางกลับวัด

ท่านสมภารเมื่อเห็นสามเณรกลับมาด้วยความสดชื่นแจ่มใสก็ประหลาดใจยิ่งนัก เพราะไม่ได้เป็นไปตามคำทำนาย กลับมีหน้าตาแจ่มใส สมภารจึงถามเณรว่า “ระหว่างเดินทางกลับบ้านมีอะไรเกิดขึ้นหรือเปล่า” สามเณรจึงเล่าเรื่องที่ช่วยปลาให้ฟัง สมภารจึงเข้าใจ

เรื่องราวของสามเณรได้เล่ากันปากต่อปากถึงการทำความดีของสามเณร ชาวบ้านเกิดศรัทธาเลื่อมใสในจิตใจอันเป็นกุศลและมีความเชื่อว่า การทำความดีโดยการปลอยปลาจะทำให้หมดเคราะห์ และมีอายุยืนต่อไป ชาวบ้านจึงได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ รวมทั้งการปลอยนกด้วย” (ผจงวาด กมลเสวีรัตน์, 2543)

จากเรื่องราวที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ชาวพุทธนิยมทำบุญด้วยการให้ชีวิตกับสัตว์โลก ดังคำกล่าวที่ว่า “การให้ทานชีวิต เป็นการให้ทานอันประเสริฐ” หากแต่การให้ทานชีวิต ให้อิสระกับสัตว์โลกที่นิยมทำกันอยู่นั้น ไม่เหมือนกับที่สามเณรได้ช่วยชีวิตปลาด้วยความเมตตา แต่เป็นการไปซื้อชีวิตสัตว์ที่มีผู้ค่านามากกักขังไว้เพื่อการพาณิชย์หรือที่เรียกกันว่า “พุทธพาณิชย์” แล้วนำมาปลอย ดังนั้น การให้ชีวิตสัตว์ในปัจจุบันจึงมีความแตกต่างออกไปจากที่กล่าวถึงในพุทธภาษิตอยู่บ้าง แต่กระนั้นก็ได้ในการปลอยสัตว์โดยเฉพาะการปลอยปลาให้ได้บุญ ยังมีสิ่งที่ควรคำนึงถึงอีก เช่น ปลาชนิดใดควรปลอยในแม่น้ำที่มีสภาพเป็นอย่างไร เช่น ในการปลอยปลาขนาดเล็ก ควรปลอยในน้ำตื้น ไหลไม่เชี่ยว เพราะจะทนความแรงของน้ำไม่ไหว ไม่ควรปลอยในน้ำลึก เพราะในน้ำลึกมีปลาขนาดใหญ่อาศัยอยู่ ปลาขนาดเล็กเมื่อปลอยไปจะเป็นอาหารของปลาขนาดใหญ่ แทนที่จะทำบุญกลับกลายเป็นการสร้างบาปให้กับตัวเอง

ส่วนสาเหตุที่ทำให้คนนิยมทำบุญด้วยการปลอยสัตว์มีหลายประการ เช่น เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ ให้ได้บุญ ให้มีโชคมีลาภ ให้มีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือเชื่อดวง เป็นต้น นอกจากนี้ ประเภทของปลาที่ปลอยก็มีแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อและคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ หรือแม้แต่ตามกุศโลบายของผู้ค้าแต่ละคน ตัวอย่างเช่น ปลอยปลาไหลทำให้เงินทองไหลมาเทมา

ปลอยหอยขมทำให้หลุดพ้นจากความขมขื่น ปลอยเต่าทำให้อายุยืน ปลอยปลาหมอทำให้สุขภาพดี ปลอยปลาช่อนจะช่วยช้อนเงินช้อนทอง ปลอยปลาทาบทิมทำให้สมหวังในความรัก เป็นต้น ส่วนผู้ค้ำมีหน้าที่หาปลาที่เป็นที่นิยมของผู้ปลอยมาขายให้ได้มากที่สุด ทั้งประเภทของปลาและจำนวนปลา

ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษากระบวนการค้ำสัตว์เพื่อนำมาขายในเชิงพุทธพาณิชย์ เพื่อให้ทราบว่า ผู้ค้ำสัตว์มีความคิด ความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับการปลอยสัตว์ ผู้ค้ำสัตว์เข้าสู่อาชีพมาได้อย่างไร จัดหาสัตว์มาจากแหล่งใด กลุ่มลูกค้าที่มาซื้อเป็นใคร รายได้จากการประกอบอาชีพค้ำสัตว์เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของทั้งตนเองและครอบครัวหรือไม่ รวมทั้งศึกษาถึงมุมมองทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพค้ำสัตว์ว่าเป็นอย่างไร ทำแล้วได้บุญฤ็เป็นการสร้างบาป

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการค้ำสัตว์เพื่อนำมาขายในเชิงพุทธพาณิชย์มีกระบวนการอย่างไร
2. มุมมอง ทัศนคติ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการมองเกี่ยวกับการปลอยสัตว์และอาชีพค้ำสัตว์เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัย ปลอยสัตว์ ทำบุญอุทิศสร้างบาป มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษากระบวนการค้ำสัตว์เพื่อนำมาขายในเชิงพุทธพาณิชย์
2. ศึกษามุมมอง ทัศนคติ ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการปลอยสัตว์และอาชีพค้ำสัตว์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยจะทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลบริเวณหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะทำการศึกษาตามประเด็นที่กำหนด ดังนี้

2.1 กระบวนการค้ำสัตว์เพื่อนำมาขายในเชิงพุทธพาณิชย์

- 2.1.1 ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการปลอยสัตว์
- 2.1.2 การเข้าสู่อาชีพ และเหตุผลในการเลือกอาชีพ
- 2.1.3 แหล่งที่มาของสัตว์
- 2.1.4 กลุ่มลูกค้า

2.1.5 รายได้ รายจ่าย และกำไร จากการประกอบอาชีพค้าสัตว์

2.2 มุมมอง ทศนคติ ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการปลอยสัตว์และอาชีพค้าสัตว์

3. ด้านเวลา

คณะผู้วิจัยจะใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน 2553 ถึงวันที่ 17 มกราคม 2554

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกสนามการวิจัย

สนามวิจัยที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ บริเวณริมแม่น้ำหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ-วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีผู้ค้าสัตว์ไปขายเพื่อให้บุคคลทั่วไปทำบุญด้วยการซื้อไปปลอย เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ที่ทางคณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา จึงเหมาะสมในการใช้เป็นสนามวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การเข้าสนามการวิจัย

ในการเข้าสนามการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้มีลำดับขั้นตอนในการเข้าสนามการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมตัวเข้าสู่สนามการวิจัย เป็นขั้นตอนที่จำเป็นและมีความสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคณะผู้วิจัยมีการเตรียมตัวในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 การเตรียมตัวด้านส่วนตัว ได้แก่ การเตรียมการแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานะ เช่น สวมเสื้อยืดคอกลมโดยเฉพาะเสื้อแถมสินค้าต่างๆ กางเกงยีนส์เก่าๆ รองเท้าแตะ และเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้เข้าสนามวิจัย ทางคณะผู้วิจัยจะเข้าสนามวิจัยในฐานะพ่อค้าขายถั่ว ถั่วที่ขายประกอบด้วย ถั่วปากอ้า เม็ดทานตะวัน ถั่วลันเตา แป๊ะหลอ เร่ขายในบริเวณริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นสนามวิจัยที่ทางคณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา

1.2 การเตรียมด้านความรู้ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการทำบุญโดยการปลอยสัตว์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องของการทำบุญโดยการปลอยสัตว์ ปลอยสัตว์อย่างไรจึงจะได้บุญ วัตถุประสงค์ของการปลอยสัตว์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามให้มีความครอบคลุมวัตถุประสงค์ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการทำบุญโดยการปลอยสัตว์

1.3 การเตรียมด้านเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาจากทฤษฎีด้านเทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนาม เพื่อให้เกิดทักษะในการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุม

1.4 การเตรียมด้านวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ การเตรียมเครื่องมือวิจัย การเตรียมสมุดบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เครื่องคอมพิวเตอร์พกพา เป็นต้น

2. การแนะนำตนเอง คณะผู้วิจัยได้กำหนดสถานภาพและบทบาทของตนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสนามวิจัย มีอาชีพขายถั่ว เข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลเป้าหมาย และทำการสัมภาษณ์ สังเกต บุคคลเป้าหมายที่อยู่ในสนามวิจัยโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Complete participant) ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างความสัมพันธ์

คณะผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับผู้ที่อยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สืบหาข้อมูลพื้นฐานของแหล่งข้อมูลในสนามวิจัยทั้งด้านบุคคล และสถานที่ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
2. ประเมินลำดับบุคคลที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลว่า บุคคลใดที่ผู้วิจัยจะเข้าไปทำความรู้จักได้ง่ายที่สุด เกิดความสนิทสนมได้มากที่สุด และให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้ครอบคลุมทุกประเด็นมากที่สุด
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับบุคคลที่ผู้วิจัยได้ประเมินไว้ และตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมไว้จนครบทุกประเด็น

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งข้อมูล

ในการกำหนดแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยมีเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ดังนี้

1. บุคคล เป็นผู้ที่ทำการค้าขายสัตว์อยู่ริมหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก วัตถุประสงค์ในการขายเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทำบุญโดยการซื้อไปปล่อย โดยบุคคลเหล่านี้คณะผู้วิจัยได้ประเมินแล้วว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะเข้าไปทำความรู้จักสนิทสนมได้ง่าย และสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลตามประเด็นที่คณะผู้วิจัยสนใจได้
2. สถานที่ สถานที่ที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ บริเวณริมแม่น้ำหน้าวัดพระศรี-รัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการค้าสัตว์ เช่น สถานที่ที่ผู้ค้าสัตว์ไปซื้อสัตว์มาขาย หรือสถานที่จับสัตว์ เป็นต้น
3. เวลา เวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นทั้งวันธรรมดา วันเสาร์และวันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์ ในระหว่างเดือนกันยายน 2553 – กุมภาพันธ์ 2554 ตั้งแต่เวลาประมาณ 9.00 น. ถึง

17.00 น. ของแต่ละวัน และในช่วงเทศกาลสำคัญที่มีคนไปทำบุญมากๆ สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ คณะผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้ศึกษาปรากฏการณ์ในภาคสนามและใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์กับพ่อค้าแม่ค้าที่ทำการค้าขายสัตว์ ในประเด็นที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษา

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ ในปรากฏการณ์ที่คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาขณะอยู่ในสนามวิจัย

3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศกิจ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการค้าสัตว์บริเวณหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังจากผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. สืบหาข้อมูลพื้นฐานของสนามการวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ และโครงสร้างของบริเวณสนามวิจัย คือ ริมน้ำหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2. ทำแผนที่ทางกายภาพเพื่อแสดงอาณาเขตที่ตั้งของสนามวิจัย

3. ดำเนินการเก็บข้อมูลตามกรอบประเด็นที่จะศึกษา ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ โดยศึกษาตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

3.1 กระบวนการค้าสัตว์เพื่อนำมาขายในเชิงพุทธพาณิชย์

3.1.1 ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการปลอยสัตว์

3.1.2 การเข้าสู่อาชีพ และเหตุผลในการเลือกอาชีพ

3.1.3 แหล่งที่มาของสัตว์

3.1.4 กลุ่มลูกค้า

3.1.5 รายได้ รายจ่าย และกำไร จากการประกอบอาชีพค้าสัตว์

3.2 มุมมอง ทศนคติ ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการปลอยสัตว์และอาชีพค้าสัตว์

โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์กับผู้ค้าที่ทำการค้าขายสัตว์ ในประเด็นที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษา

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ ในปรากฏการณ์ที่คณะผู้วิจัยสนใจศึกษา
3. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ไปทำบุญด้วยการปล่อยสัตว์ และพระสงฆ์
4. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับเจ้าหน้าที่เทศกิจ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้
5. การจดบันทึกช่วยจำหรือบันทึกประจำวัน ใช้เพื่อบันทึกเหตุการณ์หรือช่วงเวลาในขณะสัมภาษณ์ โดยจดบันทึกสรุปลงในแต่ละเหตุการณ์ และตามด้วยการบันทึกรายละเอียดในการสัมภาษณ์ภายในวันนั้น
5. การแปลผลข้อมูลรายวัน หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน คณะผู้วิจัยทำการแปลผลข้อมูลรายวันโดย นำข้อมูลที่ได้มาทำการบันทึกละเอียดให้เป็นระเบียบทุกวันหลังการสัมภาษณ์ เพื่อบันทึกเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขณะสัมภาษณ์ จากนั้นเลือกข้อความที่เป็นคำบรรยายของผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาทำการกำหนดคำสำคัญ (keyword) จัดทำบันทึกบททวนเพื่อเป็นประเด็นในการเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป และทำการวิเคราะห์สรุปลงในในแต่ละวัน
6. การสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลสิ้นสุดเมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว (saturation of data) โดยพิจารณาจากการที่ไม่สามารถค้นหาข้อมูลใหม่ๆ เพิ่มเติมจากที่มีอยู่ได้อีกในแต่ละประเด็น

ขั้นตอนที่ 7 การจัดกระทำข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล มาทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งทั้งสามกระบวนการจะกระทำไปพร้อม ๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูล จนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัว (Saturation of data) และภายหลังสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นำเสนอเขียนเป็นรายงานวิจัยในขั้นตอนต่อไป โดยในการจัดกระทำข้อมูลนั้นทำได้ดังนี้

1. การลดทอนข้อมูล (data reduction)

หลังจากคณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามเสร็จสิ้นในแต่ละวัน คณะผู้วิจัยจะนำมาอ่านบททวน และลงความคิดเห็นเบื้องต้นแล้ว จะพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดในการศึกษา

2. การตรวจสอบข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ (Credibility) ความเกี่ยวข้องของข้อมูล (Dependability) และความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูล ทั้งการตรวจสอบข้อมูลรายวันภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้ง และการตรวจสอบข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และการบททวนตรวจสอบกระบวนการและผลการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากสนามวิจัยในประเด็นที่สนใจ ตามขอบเขตของการศึกษาที่กำหนด ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปซึ่งแบ่งออกเป็นวิธีย่อยๆ 3 วิธี คือ การวิเคราะห์แบบการสร้างข้อสรุปอุปนัย (Analytic induction) การวิเคราะห์โดยการจำแนกหรือจัดกลุ่มข้อมูล (Category or Typological Analysis) และการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 คณะผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลหลายๆครั้ง เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาหรือปรากฏการณ์ที่สำคัญ

3.2 จัดระบบและจำแนกประเภทของข้อมูล โดยจำแนกประเภทของข้อมูลตามคำสำคัญ (keyword) ในแต่ละประเด็นที่สนใจศึกษาและตามความเหมาะสมของข้อมูล

3.3 การเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระบบและจำแนกประเภทของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูลมาสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้มองภาพรวมของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาในแต่ละประเด็นให้ครบถ้วน โดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอผลการจัดกระทำข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาคั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีพรรณนา (Descriptive) ประกอบภาพและนำเสนอประเด็นคำพูดที่เป็นข้อความสำคัญของบุคคลที่ให้ข้อมูลประกอบการบรรยาย ตามประเด็นที่กำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

อาชีพค้าสัตว์เกิดจากการอาศัยความเชื่อของชาวพุทธที่ว่า การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการให้อิสระกับสัตว์โลกผู้ตกทุกข์ได้ยาก เกิดอานิสงส์ผลบุญกับผู้ปล่อย และผลบุญนั้นจะช่วยให้ผู้ปล่อยได้ตามสิ่งที่อธิษฐาน เช่น ช่วยให้อายุมันขวัณยืน ห่างจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ค้าขายร่ำรวย ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน สมหวังในความรัก เป็นต้น ดังนั้นผู้ค้าสัตว์จึงอุปโลกน์ความเชื่อดังกล่าวให้เข้ากับสัตว์ที่มีชื่อหรือลักษณะพ้องกับความต้องการของผู้ปล่อย เช่น ปล่อยปลาไหล ทำให้ชีวิตไหลลื่นไม่ติดขัด เงินทองไหลมาเทมา ความทุกข์ไหลไป ปล่อยปลาหมอจะช่วยให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะจะมีหมอมารักษาเราให้หายจากการเจ็บป่วย ปล่อยปลาช่อนจะร่ำรวยเพราะปลาช่อนกลายเป็นช่อนเงินช่อนทอง ปล่อยปลาทับทิมจะสมหวังในความรักเพราะปลาทับทิมมีสีชมพู ปล่อยหอยขมเป็นการปล่อยความขมขึ้นไปออกไปจากตัวเหลือแต่ความสุข ปล่อยเต่าทำให้อายุยืนยาวเพราะเต่าเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนที่สุดในโลก ปล่อยนกเป็นคู่จะทำให้มีเนื้อคู่ เป็นต้น

อาชีพผู้ค้าสัตว์บริเวณหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุนี้มีมานานกว่า 40 ปีแล้ว โดยผู้ที่ประกอบอาชีพค้าสัตว์คือคนในชุมชนเรือนแพแม่บ้านย่านของจังหวัดพิษณุโลก ถึงแม้ว่าปัจจุบันชุมชนเรือนแพถูกทางเทศบาลนครพิษณุโลกยกเลิกและให้ย้ายบ้านขึ้นมาอยู่ข้างบนทั้งหมด แต่ก็ยังพบว่า ปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพค้าสัตว์บริเวณหน้าวัดทั้งหมดก็คืออดีตคนในชุมชนเรือนแพเท่านั้นเอง แสดงให้เห็นว่าอาชีพค้าสัตว์ได้รับการสืบทอดตามกันมาเป็นรุ่นต่อรุ่น บางคนขายตามพ่อแม่ บางคนขายตามญาติพี่น้อง บางคนขายเพราะเพื่อนชวนมาขาย ซึ่งผู้ค้าสัตว์ทั้ง 6 ร้านมีตั้งแต่อายุ 20 กว่าปีไปจนถึงอายุ 84 ปี เป็นพี่น้องกันก็มี เป็นแม่ลูกกันก็มี เป็นนำหลานกันก็มี และยังมีเด็ก ซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ค้าสัตว์เหล่านี้ได้รับการปลูกฝังให้มาช่วยขายในวันหยุดเสาร์อาทิตย์และช่วงปิดเทอม ทำให้เด็กเหล่านี้เกิดความผูกพันในอาชีพค้าสัตว์ และไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ในอนาคตหากเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้น และไม่สามารถหางานทำได้ในสภาพเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง อาจมีบางคนที่เข้ามาสืบทอดอาชีพเหล่านี้ต่อบิตามารดาหรือญาติพี่น้องก็เป็นได้

ปัจจุบันนี้การหาปลาขายที่บริเวณหน้าวัดไม่ใช่เรื่องยาก เพราะทุกเช้าจะมีขายอยู่ที่ตลาดใต้ ซึ่งไม่ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุมากเท่าใดนัก มีทั้งขายปลีกและขายส่งในจำนวนมาก เว้นแต่สัตว์จำพวกเต่าและนก ซึ่งไม่สามารถหาซื้อได้ตามตลาดทั่วไป เพราะเต่าและนกเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 หากใครมีในครอบครองจะโดนเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม มีโทษทั้งจำ ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ค้าสัตว์หน้าวัดจึงต้องลักลอบซื้อขายกันสำหรับเต่าส่วนนกจะมีคนจับมาส่งให้ถึงบริเวณหน้าวัดกันเลยทีเดียว

กลุ่มลูกค้าของผู้ค้าสัตว์ส่วนใหญ่คือคนไทยชาวพุทธที่มาสักการบูชาพระพุทธชินราช ทำบุญไหว้พระเสร็จแล้วจึงมาทำทานด้วยการปลอยสัตว์ที่หน้าวัด ซึ่งคนไทยชาวพุทธที่มาปลอยสัตว์ส่วนใหญ่ปลอยสัตว์เพราะมีเรื่องไม่สบายใจ มีความต้องการอะไรบางอย่าง หรือเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ก็มี ส่วนชาวต่างชาติจะเห็นเป็นเรื่องแปลก เป็นเรื่องสนุกสนาน ไม่สามารถพบเห็นได้ในบ้านเมืองของเขา บางครั้งชาวต่างชาติจะซื้อสัตว์ปลอยหรือไม่ขึ้นอยู่กับมักคุเทศน์ (ไกด์นำเที่ยว) แนะนำมากกว่าความต้องการของตนเอง

รายได้ของผู้ค้าสัตว์จะไม่แน่นอน ขึ้นกับวันเวลา สถานที่ และความหลากหลายของสัตว์ที่ขาย ในช่วงเวลาปกติที่ไม่มีงานเทศกาล วันเสาร์อาทิตย์จะขายดีกว่าวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) แต่หากเป็นช่วงเทศกาลจะขายดีที่สุด หากวันใดได้ขายบริเวณประตูหน้าโบสถ์พระพุทธชินราชก็จะทำให้ขายได้มากขึ้น สัตว์ที่ขายก็มีผลต่อรายได้เช่นกัน หากร้านใดมีเต่าและนกก็จะทำให้ขายได้มากกว่าร้านที่ไม่มี เป็นต้น ส่วนต้นทุนของผู้ค้าสัตว์มีเพียงค่าใช้จ่ายในการซื้อสัตว์เท่านั้น ไม่ต้องเสียค่าที่ในการวางขาย ซึ่งต้นทุนของสัตว์ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของราคาขาย สัตว์บางชนิดมีต้นทุนเพียง 1 ใน 5 ของราคาขายเท่านั้น ทำให้ธุรกิจนี้กำไรอย่างน้อยมากกว่า 1 เท่าตัวเลยทีเดียว

ในมุมมองของเจ้าหน้าที่เทศกิจและเจ้าหน้าที่ป่าไม้เห็นว่า ผู้ค้าสัตว์เหล่านี้มีเจตนาจะละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอ เช่น ในจุดกวาดขันที่เทศกิจห้ามวางขายได้แก่บริเวณประตูหน้าโบสถ์พระพุทธรชินราช จะมีผู้ค้าสัตว์วางขายสัตว์เป็นประจำ หากเข้าไปตรวจหรือจับกุมก็จะหนีมาบริเวณจุดผ่อนผันเมื่อเจ้าหน้าที่เทศกิจไปแล้วเหล่าผู้ค้าสัตว์ก็จะนำสัตว์กลับมาวางขายเหมือนเดิม หากจับได้ก็จะเป็นคนเดิมหรือกลุ่มเดิม เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จะพบว่ามีการลักลอบขายเต่าและนกซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองเสมอ ถึงแม้ว่าค่าปรับจะสูงถึงหนึ่งหมื่นบาท ก็ไม่สามารถหยุดพฤติกรรมเหล่านี้ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในมุมมองกลับกัน ผู้ค้าสัตว์เหล่านี้ทำไปเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวเท่านั้น

ส่วนในมุมมองของพระสงฆ์ พบว่า การปลอยสัตว์ที่มีคนนำมาขายนั้นได้ทั้งบุญและบาป มุ่งมองในด้านผู้ปลอยจะเห็นว่าเป็นการให้อิสระกับสัตว์ได้อยู่ตามวิถีธรรมชาติของสัตว์ชนิดนั้นแต่ก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้ค้าสัตว์ไปจับสัตว์มากักขังแทนที่สัตว์เหล่านั้นจะได้อยู่ตามธรรมชาติของมัน หากมองในด้านของผู้ค้าสัตว์จะเห็นว่าเป็นการช่วยชีวิตสัตว์เหล่านี้ไม่ให้เป็อาหารของมนุษย์ แต่ก็ไม่ได้บุญทั้งหมดเพราะเมื่อช่วยมาแล้วไม่ได้ปลอย แต่กลับนำมากักขังไว้เพื่อนำมาขายรอผู้มาปลอยต่อไป

อภิปรายผล

1. ในด้านผลบุญที่ได้จากการปลอยสัตว์ ในทางพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า “การให้ทานชีวิตเป็นทานอันประเสริฐ” ชาวพุทธเราจึงนิยมทำบุญด้วยการปลอยสัตว์ หากแต่ว่าการให้ทานในทางพุทธนั้นหมายถึงการให้ด้วยจิตที่อยากให้ ด้วยจิตที่เป็นกุศล ให้เพราะอยากให้ผู้รับได้รับสิ่งที่ดีขึ้น มิได้หวังผลตอบแทนใดๆ แต่การปลอยสัตว์ในปัจจุบันนี้มิได้เป็นเช่นนั้น บางคนไม่สบายใจจึงอยากปลอยให้ตัวเองรู้สึกสบายใจ บางคนปลอยเพื่อสะเดาะเคราะห์ บางคนดวงไม่ดีไปดูหมอดมาหมอดูบอกให้ไปปลอยนกปลอยปลาจะทำให้ชีวิตดีขึ้น บางคนอยากหายป่วย บางคนอยากร่ำอยากรวย บางคนอยากมีคู่ อยากแต่งงาน อยากโน่นอยากนี่อีกมากมาย อย่างนี้เรียกว่าทำกรรมดี แต่จิตไม่เป็นกุศล บุญไม่เกิดหรือเกิดก็น้อยมาก เพราะทำแล้วจิตของผู้ปลอยไม่ได้ละจากความโลภ กิเลส หรือความอยากเลย สอดคล้องกับคำกล่าวของท่าน ว.วชิระเมธี ที่ได้กล่าวว่า “การทำบุญปลอยชีวิตสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ เราจะต้องทำด้วยจิตมุ่งเป็นกุศลจริงๆ หมายความว่าเราอยากจะช่วยเหลือเกื้อกูลสัตว์จริงๆ แต่ถ้าเราเอาสัตว์มาปลอย แล้วเราก็อธิษฐานว่า "สาธุ ขอให้การปลอยนี้ทำให้ฉันอายุยืนหน่อยเถอะ ขอให้ถูกเลขหน่อยเถอะ ขอให้หายชวยหน่อยเถอะ" สิ่งนี้ถือว่าไม่เข้าเกณฑ์ เพราะเราเจตนาไม่เป็นกุศล เจตนาเป็นกุศลก็หมายความว่า เราเห็นเขาดกทุกข์ได้ยาก แล้วต้องการจะช่วยเหลือเขาให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก โดยที่ไม่ได้ร้องผลตอบแทนอะไรเลย เมื่อเจตนาเราเป็นกุศลมันจึงจะเป็นบุญ แต่ถ้าเรามีเจตนาเคลือบแฝง เช่นปลอยเขาเพื่ออยากให้เราดีขึ้น เพื่ออยากให้เราหายทุกข์หายโศก หายชวย อย่างนี้มันไม่ใช่การทำบุญ แต่เป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง เพราะเจตนาของเราจริงๆ

เราไม่ได้ต้องการช่วยเขาหรือกนะ ต้องการช่วยตัวเองต่างหาก แต่ยืมเขามาเป็นเครื่องมือ ถ้าท่านเมตตาจริง ๆ นะ ปลอยให้นกอยู่บนฟ้า ปลอยให้ปลาอยู่ในน้ำ นั่นคือสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ปลอยให้สัตว์ได้อยู่อย่างสัตว์ นั่นแหละคือการปลอยนกลปลอยปลาที่แท้จริง” ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การให้ทานของพระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2542) ที่ว่าการให้ทานนั้น ตัวผู้ให้ทานมีเจตนาประกอบด้วยเมตตากรุณาตั้งใจจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับอย่างแท้จริง มุ่งเพื่อให้สังกรรมเย็นเป็นสุขมั่นคงโดยบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทน และมีเจตนาที่ประกอบด้วยปัญญา จะทำให้ทานมีผลมาก และยังสามารถสอดคล้องกับ ท่านพุทธทาสภิกขุ (ม.ป.ป.) ที่ได้อธิบายเปรียบเทียบผลที่ได้จากการทำบุญโดยการสิ่งตอบแทนไว้ว่า การทำบุญเหมือนอาบน้ำเจือแป้งหอม คือพวกที่ทำบุญด้วยอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นในบุญในสวรรค์ ทำบุญด้วยความคิดอย่างนี้ เหมือนอาบน้ำด้วยแป้งของหอมต่าง ๆ เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้วเนื้อตัวก็ยังมีแป้งของหอมติดตัวย่อมไม่สะอาด

2. ในส่วนของผู้ประกอบอาชีพค้าสัตว์ จะเห็นได้ว่า อาชีพผู้ค้าสัตว์มีมานานกว่า 40 ปีแล้ว ผู้ค้าสัตว์แต่ละคนมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ บ้างเป็นพี่น้องกัน บ้างเป็นแม่ลูกกัน บ้างก็เป็นญาติกัน และในการขายสัตว์บริเวณหน้าวัดยังมีข้อตกลงเกี่ยวกับการหมุนเวียนกันไปขายบริเวณประตูหน้าโบสถ์พระพุทธรชินราชอีกด้วยเพื่อไม่ให้เป็นการได้เปรียบเสียเปรียบกันในด้านทำเลในการขาย และผู้ค้าสัตว์ทั้งหมดเป็นผู้ที่เคยอยู่ในชุมชนเรือนแพมาก่อน ก่อนที่ทางเทศบาลจะยกเลิกชุมชนดังกล่าว และให้คนในชุมชนย้ายขึ้นมาหาที่อยู่ใหม่ จะเห็นว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ค้าสัตว์เป็นไปตามแนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายสังคม (Social Network Analysis) ของ จอห์น เอ บาร์นส์ (John A. Barnes) ในลักษณะเครือข่ายรวมและเครือข่ายย่อย (total network and partial network) ที่กล่าวว่า บุคคลในสังคมมีความสัมพันธ์กันทั้งในลักษณะกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ซึ่งความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มย่อยนี้จะอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มใหญ่ ทั้งนี้ความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มย่อยหนึ่ง ๆ จะถูกจัดอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์กลุ่มใหญ่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกับกลุ่มใหญ่นั้น ๆ ความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มย่อยก่อให้เกิดเครือข่ายย่อย ในขณะที่ความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มใหญ่ก็ก่อให้เกิดเครือข่ายรวม

3. ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับการปลอยสัตว์พบว่า ชาวพุทธเราเชื่อกันไปต่าง ๆ นานาว่า การปลอยสัตว์ชนิดหนึ่ง จะทำให้เกิดผลประการหนึ่ง เช่น ปลอยเต่าจะทำให้อายุยืนยาว เป็นต้น ความเชื่อเช่นนี้ถือว่าไร้เหตุผล เป็นความเชื่อที่ทำต่อ ๆ กันมา ขัดกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง “กาลามสูตร 10 ประการ” ซึ่งพระพุทธเจ้าได้สอนให้กับพุทธศาสนิกชนไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงาย โดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษให้ดีกว่าก่อน หากใช้ปัญญาพิจารณาจะเห็นว่า การปลอยเต่าไม่สามารถทำให้ชีวิตของผู้ปล่อยยืนยาวได้ หากผู้ปล่อยต้องการมีชีวิตยืนยาว จะต้องรู้จักรักษาสุขภาพร่างกายของตนให้แข็งแรงอยู่เสมอ รู้จักออกกำลังกายเป็นประจำอย่างพอเพียงไม่หักโหม

เกินไป รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบทุก 5 หมู่ ใช้ชีวิตด้วยความรอบคอบระมัดระวัง มีสติอยู่เสมอ เลิกอบายมุข เครื่องดอง ของมีเมาทุกชนิด นอกจากสุขภาพทางกายแล้ว ต้องดูแลสุขภาพจิตของตนให้ดีด้วย เพียงเท่านี้ก็จะทำให้ผู้ปลอยสัตว์มีชีวิตที่ยืนยาวได้

4. ด้านสัตว์ที่นำมาปลอย จะเห็นว่าปลาที่มีผู้นิยมปลอยมากที่สุดคือปลาไหล เพราะคิดว่าจะให้ชีวิตไหลสิ้น เงินทองไหลมาเทมา ความทุกข์ไหลไป แต่การปลอยปลาไหลบริเวณแม่น้ำน่านหน้าวัดเป็นการช่วยชีวิตสัตว์จริงหรือ แล้วจะได้บุญจริงหรือ ในเมื่อธรรมชาติของปลาไหลจะชอบอยู่บริเวณห้วย หนอง คลอง บึง ที่มีดินโคลนดินเลนให้มุด และชอบอยู่ในสภาพน้ำนิ่งๆ หรือไม่ไหลแรงมากนักบ่อยครั้งจะเห็นว่าเมื่อปลอยปลาไหลไปแล้ว มันไม่ค่อยว่ายออกไปกลางแม่น้ำเพราะทนความแรงของกระแสน้ำไม่ไหว จึงมักจะหลบอยู่บริเวณใกล้ๆ ริมตลิ่ง สุดท้ายก็จะถูกจับขึ้นมาขายหรือเป็นอาหารเหมือนเดิม ดังนั้นการจะทำบุญด้วยการปลอยปลาชนิดใดควรคำนึงถึงสภาพตามธรรมชาติที่ปลาชนิดนั้นต้องการอาศัยด้วย จะได้ไม่เป็นการทำร้ายสัตว์ที่จะปลอย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการเผยแพร่คำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปลอยสัตว์ที่ถูกต้องให้กับพุทธศาสนิกชนได้รับทราบ เพราะทุกวันนี้พุทธศาสนิกชนยังมีความเชื่อที่ผิดๆกันอยู่มาก

1.2 หากพุทธศาสนิกชนต้องการทำบุญด้วยการปลอยสัตว์ ควรศึกษาวิถีชีวิตตามธรรมชาติของสัตว์ที่จะปลอยก่อน เพื่อสัตว์ที่ปลอยไปแล้วจะได้มีชีวิตอยู่ตามธรรมชาติของมัน

1.3 เทศบาลหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ค้าสัตว์ได้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นๆที่หลากหลายขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการทำบุญด้วยการปลอยสัตว์ในมุมมองของผู้ปลอยว่าปลอยเพื่ออะไร หลังจากปลอยสัตว์แล้วผลที่ได้คืออะไร เป็นไปตามความเชื่อหรือไม่

2.2 ศึกษาวิถีการทำบุญของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปว่านิยมทำบุญแบบใด ทำแล้วได้อะไร ทำตามความศรัทธาหรือทำตามประเพณีที่สืบต่อกันมา

บรรณานุกรม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2535).

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

http://www.dnp.go.th/train/KMdetail/Law/willdlife_law.pdf (7 มกราคม 2554).

จุดเปลี่ยน. (2552). ปล่อยสัตว์ได้บุญหรือบาป. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://vdo.palungjit.com/video/1531/ปล่อยสัตว์ได้บุญหรือบาป-ตอน-1--จุดเปลี่ยน> (12 สิงหาคม 2553).

ผจงวาด กมลเสวีรัตน์. (2543). **นิทานพื้นบ้านภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25. (2539). ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542ก). **ก้าวไปในบุญ**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระราชวรมุณี (ประยูร ปยุตโต). (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. [ม.ป.ป.]. **ทำบุญสามแบบ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาจัดพิมพ์เพื่อร่วมอนุรักษ์และเผยแพร่สิ่งที่ดีที่สุดตามเจตนารมณ์ของ มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ (ผชป).

รัตน์ะ บัวสนธ์. (2552). **วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : คำสมัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. ในพระบรมราชูปถัมภ์.